

Monumentendorp Westzaan

door WILLEM TIP/deel 8
beeld: Digitale Beeldbank Westzaan

Bakker Goldberg.

Onmiddellijk ten noorden van de toegangsweg naar de Zuidervermaning, vroeger aangeduid als 'het laantje' ligt nu een parkeerterreintje. Tot einde jaren 1970 stond hier een huisje van de Fries Doopsgezinde gemeente die het verhuurde. Na de Tweede Wereldoorlog werd het jarenlang bewoond door de wijkzusters Kanters en Grevelingen.

Iets ten noorden daarvan bevond zich een pand uit de 18de of wellicht zelfs 17de eeuw. Van 1730 tot 1830 was hier de zuiderschool gevestigd en daarna tot 1965 een bakkerij. Na bakker Glas kwam bakker Goldberg die bij de sluiting van het bedrijf (1966) symbolisch het laatste brood in de oven schoof. Tien jaar later (1976) verhuisde hij en verkocht hij het pand. Het kwam nu helaas niet meer voor restauratie in aanmerking. Het werd echter vervangen door een aantrekkelijke nieuwe houten woning in historiserende stijl, een van de eerste historiserende panden langs het Zuideinde.

Zuideinde 239 met Roel Antiek.

Zuideinde 239, houten woonhuis, rijksmonument

Het in aanleg 17de-eeuwse pand Zuideinde 239 werd in 1648 opgetrokken in Koog aan de Zaan (Zuideinde 86 – 88, Koog aan de Zaan). Daar kwam het geleidelijk in het gedrang door de uitbreiding van de Honigfabrieken. In 1985 plaatste de nieuwe eigenaar het daarom over naar Westzaan. Hier werd het pand grondig gerestaureerd. Het woonhuis heeft een 17de-eeuwse voorgevel met een dooddeur. Op het kalf boven deze deur staat het oorspronkelijke bouwjaar 1648 en de spreuk 'Kent u selve'.

Zuideinde 232 van de familie Bes.

Op de plaats van Zuideinde 239 stond aanvankelijk een pand dat ooit eigendom is geweest van de familie Kat en na hen van de Waterlands Doopsgezinde gemeente in Westzaan-noord. In 1925 werd melkrijder Klaas Janszn Maas bewoner. Vanaf de jaren 1970 werden deze percelen alle eigendom van Roel Kroese die hier een antiekzaak begon onder de naam 'Roel Antiek'.

Bezienswaardigheden

Rechts van de weg en recht tegenover de toegang tot de Zuidervermaning staat een karakteristieke schuur. Tot het begin van de jaren 1970 stond ervoor een houten pand, Zuideinde 238 – 240. Het pand is sinds de 18de eeuw onafgebroken in eigendom geweest van de familie Bes. Zoals veel andere houten panden is het tegen het eind van de wederopbouwtijd (jaren 1960) gesloopt. Het woonhuis ten zuiden hiervan, Zuideinde 232, is sinds de bouw in 1919 ook altijd in bezit van de familie Bes en hun nazaten geweest.

Aan de rechterkant van de weg staat vervolgens een huis met een latere stenen voorgevel. Het pand is echter al voor 1827 is gebouwd. Sinds het midden van de 19de eeuw was hier een smederij gevestigd. In die tijd is vermoedelijk ook de voorgevel vernieuwd. In 1962 startte de firma Prins hier een benzinepomp met autogarage. In 2005 brandde de autogarage echter uit, waarna het bedrijf verhuisde naar Zaandam.

Achter hoog opgaande begroeiing lag tot 2019 een houten woning uit omstreeks 1800, gebouwd als boerderij voor de familie Louwen, die ook boerde op het tegenover gelegen pand Zuideinde 253. Vanaf 1970 kwam het pand in buitenlandse handen. Na een steeds verdergaand verval werd het in 2019 afgebroken om plaats te maken voor nieuwbouw.

Ten noorden van het intussen gesloopte pand volgt een bungalow (1985) die de plaats inneemt van een rond 1970 gesloopt houten woonhuis. Dat huis was al sinds tenminste de 18de eeuw in twee delen bewoond. Eigenaar was onder andere de rijke koopman Gerrit Arisz Visser, zelf woonachtig op Zuideinde 156. In de 19de en vroege 20ste eeuw was het pand verder nog eigendom van de zojuist genoemde familie Bes, die het deels zelf bewoonde en deels verhuurde. De oorspronkelijke gevel moet in de 19de eeuw vervangen zijn door een zogeheten wolfsend. Voor het huis stond een walhuisje aan de wegsloot.

Achter de huidige bungalow staat ietwat verscholen nog een huisje met een karakteristieke mansarde (gebroken) kap, gebouwd in 1912 door de knecht van de naastgelegen boerderij Zuideinde 260. In 1964 kwam het in handen van de gemeente Westzaan die het pand verhuurde.

Sinds het midden van de 17de eeuw stonden zo'n honderd meter recht achter dit huis twee oliemolens: de Oude Ruijgeneel en de Jonge Ruijgeneel. De oorsprong van hun intrigerende namen is onbekend. In 1809 werden beide molens stilgezet en in 1813 verdwenen de laatste restanten. Een bakhuis tussen beide molens is tot begin 20ste eeuw blijven staan en nog door olie- en zadenhandel Pieter Bon gebruikt. Het bakhuis en De Oude Ruijgeneel moeten we zoeken waar nu de kuilgrasberging van de naastgelegen boerderij zich bevindt.

In het midden Zuideinde 260, de boerderij van Bax.

De boerderij Zuideinde 260 heeft zijn huidige gedaante als stolpboerderij gekregen in 1879. De oorsprong van het pand moet echter teruggaan tot de 17de eeuw, getuige archiefbronnen en de nog aanwezige balken met zwanenhalskorbelen in de woonkamer. Sinds 1850 boerde hier de familie Schoen. Rond 1950 werd het bedrijf door een neef van de familie voortgezet. Rond 2000 verrees een nieuwe stalruimte achter de boerderij en werden de stolp en de in 1939 gebouwde schuur volledig als woonruimte ingericht. De veestal werd in 2018 aanmerkelijk vergroot.